

Uchwała Nr 1/2024

Komisji habilitacyjnej w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego
dr Sabinie Kołodziej

z dnia 22 listopada 2024 roku

w sprawie wyrażenia opinii o nadaniu stopnia doktora habilitowanego dr Sabinie Kołodziej

Na podstawie art. 221 ust. 9 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r. poz. 85, z późn. zm.) oraz §12 Regulaminu przeprowadzania postępowań w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego w Uniwersytecie SWPS będącego załącznikiem do Uchwały Nr 34/2023 Senatu Uniwersytetu SWPS z dnia 21 kwietnia 2023 roku, Komisja Habilitacyjna powołana decyzją Rady Naukowej Instytutu Psychologii Uniwersytetu SWPS postanawia, co następuje:

§ 1. Komisja habilitacyjna po zapoznaniu się z dorobkiem Habilitantki, recenzjami, a także po przeprowadzeniu kolokwium habilitacyjnego stwierdza, że osiągnięcie naukowe zatytułowane „Psychologiczna analiza postaw motywacyjnych wobec podatków” przedstawione w monografii „Między niechęcią a obowiązkiem. O postawach motywacyjnych podatników” wydanej w 2023 roku przez Wydawnictwo Naukowe Scholar nie stanowi wystarczającego wkładu w rozwój dyscypliny naukowej psychologia, a ponadto Habilitantka wykazuje się niewystarczającą aktywnością naukową w dyscyplinie psychologia, aby spełnić wymagania stawiane osobom ubiegającym się o stopień doktora habilitowanego. **Komisja habilitacyjna wyraża zatem negatywną opinię w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Sabinie Kołodziej w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia.**

Uzasadnienie:

Komisja habilitacyjna w składzie: dr hab. Paweł Jurek, prof. UG – Przewodniczący Komisji; dr hab. Wojciech Cwalina, prof. UMCS – Recenzent; dr hab. Małgorzata Górnik-Durose, prof. UŚ – Recenzentka; prof. dr hab. Dominika Maison, UW – Recenzentka; prof. dr hab. Anna Maria Zawadzka, UG – Recenzentka; prof. dr hab. Agata Gąsiorowska – Członkini Komisji oraz dr hab. Konrad Bocian, prof. USWPS – Sekretarz Komisji na posiedzeniu w dniu 22 listopada 2024 roku podjęła uchwałę zawierającą negatywną opinię o nadaniu stopnia doktora habilitowanego dr Sabinie Kołodziej w dziedzinie nauk społecznych dyscyplinie psychologia.

Przebieg postępowania

Komisja habilitacyjna wzięła pod uwagę spełnienie wymogów ustawowych mówiących, że stopień doktora habilitowanego nadaje się osobie, która (art. 219 ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce):

1. posiada stopień doktora – z przedłożonych dokumentów wynika, że dr Sabina Kołodziej uzyskała stopień doktora nauk humanistycznych z zakresu psychologii w 2006 roku na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach – warunek ten został zatem spełniony;
2. posiada w dorobku osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny – Habilitantka przedstawiła jako główne osiągnięcie monografię pt. „Między niechęcią a obowiązkiem. O postawach motywacyjnych podatników” wydanej w 2023 roku przez Wydawnictwo Naukowe Scholar – osiągnięcie to zostało poddane gruntowniej ocenie przez ekspertów sporządzających recenzje, a także szczegółowo zostało

omówione podczas posiedzeń Komisji habilitacyjnej; rezultaty tych ocen zostały przedstawione w dalszej części uzasadnienia;

3. wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej – z przedłożonych dokumentów wynika, że dr Sabina Kołodziej od 2007 roku pracuje w Katedrze Psychologii Ekonomicznej, Akademii Leona Koźmińskiego (dawniej: Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego); dodatkowo Habilitantka wymieniła w autoreferacie ośrodki naukowe, z którymi do tej pory współpracowała (co zaowocowało wspólnymi publikacjami); są to: Uniwersytet Warszawski, Politechnika Śląska, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Uniwersytet w Białymstoku, Technical University in Ostrava, Bucknell University, University of Virginia, Bucharest University of Economic Studies – w dalszej części uzasadnienia przedstawiono podsumowanie opinii na temat efektów aktywności naukowej wynikających ze współpracy z naukowcami z tych ośrodków.

Podstawą sformułowanych przez Komisję habilitacyjną ocen wyżej wymienionych dokonań były:

- osiągnięcie naukowe Habilitantki, którym jest monografia pt. „Między niechęcią a obowiązkiem. O postawach motywacyjnych podatników” wydanej w 2023 roku przez Wydawnictwo Naukowe Scholar – Habilitantka jest jedyną autorką wskazanej monografii;
- zestawiony przez Habilitantkę wykaz publikacji i pozostałych form aktywności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej;
- sporządzony przez Habilitantkę autoreferat;
- sporządzone przez recenzentów opinie na temat spełnienia przez Habilitantkę wymagań stawianym osobom ubiegającym się o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

Posiedzenie Komisji habilitacyjnej przebiegało w dwóch fazach. W pierwszej fazie (kolokwium habilitacyjne): (1) komisja poprosiła Habilitantkę, aby przedstawiła w formie wykładu swoje osiągnięcie habilitacyjne; (2) recenzenci przedstawili konkluzje i główne wątki recenzji, odnosili się do prezentacji i zadawali pytania Habilitantce; pozostali członkowie komisji zgłaszali uwagi i zadawali pytania Habilitantce; (3) Habilitantka odniosła się do uwag i udzieliła odpowiedzi na zadane jej przez członków komisji pytania. Ta faza postępowania została zaprotokołowana przez sekretarza komisji. Druga faza postępowania komisji nie była dostępna Habilitantce i składała się z dwóch spotkań (pierwsze: 18 listopada 2024 – zaraz po zakończeniu kolokwium oraz drugie: 22 listopada 2024). W drugiej fazie postępowania, podczas pierwszego spotkania, komisja dokonała podsumowania oceny osiągnięcia naukowego, przeprowadziła gruntowną dyskusję na ten temat, jednak nie wypracowała ostatecznej treści uchwały, którą poparłaby większość członków komisji – podjęto decyzję o wyznaczeniu kolejnego terminu posiedzenia i kontynuowaniu dyskusji. Podczas drugiego spotkania (w ramach drugiej fazy postępowania) komisja kontynuowała dyskusję na temat osiągnięcia naukowego i aktywności naukowej Habilitantki, a następnie podjęła uchwałę zawierającą negatywną rekomendację w przedmiocie wystąpienia przez Habilitantkę do Rady Naukowej Instytutu Psychologii Uniwersytetu SWPS o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych dyscyplinie psychologia.

Recenzje

Osiągnięcie naukowe przedstawione przez dr Sabinę Kołodziej otrzymało trzy recenzje pozytywne i jedną negatywną. Kompetencje naukowe wszystkich recenzentów odpowiadają kryteriom, o których mówi art. 221 ust. 4 Ustawy *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. W kolejnych punktach przytoczono fragmenty każdej z czterech recenzji zawierających oceny osiągnięcia naukowego i aktywności naukowej Habilitantki wraz z ostateczną konkluzją.

dr. hab. Wojciech Cwalina, prof. UMSC (wyciąg z recenzji):

(...) W podejściu do zagadnienia podatków przedstawionego w monografii i Autoreferacie, Habilitantka, opiera się na „koncepcji postaw motywacyjnych” autorstwa Braithwaite. Wybór takich podstaw teoretycznych jest decyzją autonomiczną i nie mam do tego wyboru żadnych zastrzeżeń. Niemniej, problemem jest tu przetłumaczenie kluczowego pojęcia tej koncepcji z języka angielskiego na język polski. Tłumaczenie to ma jednak znacznie większe konsekwencje niż tylko językowe. W swoich pracach Braithwaite posługuje się terminem „motivational posture”. W psychologii pojęcie „posture” nie jest równoznaczne z pojęciem „attitude” (czyli postawa). (...) Pojęcie „posture” nie powinno być tłumaczone jako „postawa”, gdyż wprowadza to nie tylko zamieszanie terminologiczne, ale także sprawia, że wiele twierdzeń Habilitantki jest błędnych lub, w najlepszym przypadku, nieuzasadnionych oraz wypacza koncepcję orientacji motywacyjnych sformułowaną przez Braithwaite.

(...) Oparcie się na konkretnej koncepcji czy teorii nie powinno być bezrefleksyjne. Decyzja o przyjęciu jej jako ram teoretycznych dla własnych badań wymaga nie tylko zestawienia jej i wskazania walorów w porównaniu z innymi, konkurencyjnymi konceptualizacjami, lecz również refleksji nad nią samą: nad jej założeniami, konstruktami, operacjonalizacją czy ograniczeniami. Naturalnym wydaje się, na przykład, postawienie pytania: Jaka jest relacja (zgodność lub nie) między koncepcją postaw motywacyjnych a psychologiczną teorią postaw? Habilitantka w monografii (s. 33) poświęca jeden, relatywnie krótki, akapit na zdefiniowanie pojęcia „postawa”. (...) W kolejnych rozdziałach monografii dr Sabina Kołodziej nie wraca już do tego, czym jest postawa, ani nie uzasadnia tego, czy jest ono zgodne z definicją „postawy motywacyjnej”. (...) Niedostateczny wgląd w teorię postaw, ogólnie, przekłada się na to, że cała monografia jest wartościowym wkładem w wiedzę o czynnikach wpływających na płacenie (lub unikanie płacenia) podatków przez obywateli, lecz w nakreśleniu podstaw psychologicznych oddziaływania tych czynników wprowadza odbiorców w błąd. (...) Podsumowując tę część moich uwag, problematyczne przetłumaczenie nazwy konstruktu „posture” jako „postawa” ma istotne konsekwencje wykraczające poza same kwestie językowe. Ma, przede wszystkim, istotne konsekwencje w kontekście teorii psychologicznych. To właśnie one skłaniają mnie do, wstępnej w tym momencie recenzji, refleksji, że tematyka monografii nie jest o tym, co sugeruje jej tytuł („Między niechęcią a obowiązkiem. O postawach motywacyjnych podatników”) – nie jest o postawach, lecz o orientacjach motywacyjnych – czyli o pewnym nastawieniu (mind-set) wobec podatków i systemu podatkowego, których postawy są jednym (ale tylko jednym) z elementów.

(...) z perspektywy recenzenta brakuje mi bardziej szczegółowych informacji o wykonanych analizach statystycznych, na przykład: w jakim programie wykonano modelowanie równań strukturalnych; jakie były układy w wykonanych analizach wariancji. Wartościowe, z perspektywy recenzenta, byłoby zamieszczenie tych informacji w Autoreferacie, który nie musi spełniać wymogów publikacyjnych monografii.

(...) Nie mam uwag do metodologii tego badania [przyp. pierwszego]. Natomiast, mam wątpliwości i pytania odnoszące się do modelu teoretycznego, który był w nich weryfikowany oraz do wykonanych analiz statystycznych. Po pierwsze, czy pomiar potrzeby kontroli jest operacjonalizacją konstruktu „dążenie do realizacji indywidualnych aspiracji”? Jeśli tak, jest to operacjonalizacja wymagająca bardzo dobrego uzasadnienia. Nie jest to opisane ani w monografii, ani w Autoreferacie. Stąd pytanie: dlaczego potrzeba kontroli, a nie, na przykład, motywacja osiągnięć albo obserwacyjna samokontrola (self-monitoring)? Po drugie, brak jest przekonującego uzasadnienia dla proponowanego modelu teoretycznego (rysunek 1 w Autoreferacie i rysunek 3.1. w monografii). Na jakiej podstawie, Habilitantka zakłada, że zaangażowanie społeczno-obywatelskie ma być mediatorem osobistej tożsamości moralnej (oba konstrukty to czynniki indywidualne) oraz oceny funkcjonowania państwa (czynnik sytuacyjny), lecz nie potrzeby kontroli (czynnik indywidualny)? Brak jest uzasadnienia tego, dlaczego można spodziewać się dokładnie tych i tylko tych zależności między zmiennymi, które opisuje model. Po trzecie, z tabeli 3.1 zamieszczonej w monografii wynika, że w większości przypadków postawy motywacyjne są ze sobą istotnie skorelowane. Jest to ważny wynik w odniesieniu do założenia o ich niezależności (o czym pisałem wcześniej), jednak ma także konsekwencje dla zaplanowania analiz statystycznych, których celem jest empiryczna weryfikacja

modelu teoretycznego. Dr Sabina Kołodziej posłużyła się w tym względzie modelowaniem równań strukturalnych, którego wyniki przedstawia graficznie rysunek 3.2 znajdujący się w monografii. Uchybieniem metodologicznym jest to, że na tym rysunku (więc także w analizach) pięć postaw motywacyjnych zostało potraktowanych jako niezależne, gdy są one ze sobą skorelowane. Modelowanie równań strukturalnych umożliwia wprowadzenie takich relacji między zmiennymi. (...) Ponadto, nie jest jasne czy zmienne w modelu są konstruktami latentnymi (jeśli tak, jak skonstruowanymi – czy na podstawie poszczególnych itemów, czy parceli?), czy pomiarowymi (tzn. wyniki ogólne w skalach pomiarowych). Jeśli tym drugim – dlaczego?

(...) [przyp. w przypadku badania drugiego] również nie mam zastrzeżeń dotyczących jego zaplanowania i realizacji. Mam je, natomiast, w odniesieniu do analiz i interpretacji ich wyników. W odniesieniu do analiz różnic w natężeniu postaw motywacyjnych w zależności od trzech zmiennych demograficznych (płeć, wiek i wykształcenie). (...) dlaczego były to jednoczynnikowe analizy wariancji, tzn., dlaczego osobno były wykonywane dla płci badanych, osobno dla wykształcenia, a osobno dla wieku? Wyniki sugerują, że można było oczekiwać istotnych statystycznie interakcji między tymi trzema zmiennymi niezależnymi (por. tabela 4.7 w monografii). Jeśli tak, dlaczego nie wykonano trójczynnikowych analiz wariancji, co byłoby metodologicznie bardziej poprawne, gdyż po wprowadzeniu do jednej analizy trzech zmiennych niezależnych ważony jest ich wpływ. (...) Głównym celem Badania 2 było zidentyfikowanie gryps osób charakteryzujących się odmiennymi profilami (wzorcami natężenia) pięciu postaw motywacyjnych. Cel ten został osiągnięty z powodzeniem. (...) Kolejnym krokiem analiz była analiza tego, czy osoby z takimi profilami różnią się z uwagi na zmienne demograficzne (płeć, wiek i wykształcenie). (...) brakuje kolejnego bloku analiz, który odpowiedziałby na pytanie: czy w ramach każdego profilu rozkłady zmiennych demograficznych istotnie różnią się. (...). Jestem przekonany, że bardziej zasadne byłoby, gdyby w tym blok analiz wykonano analizę dyskryminacyjną niż serię analiz w oparciu o tabele wielodzzielcze.

(...) W moim przekonaniu jest to najlepiej dopracowane badanie [przyp. trzecie] spośród tych, opisanych w monografii. Ponadto, jego wyniki są potwierdzeniem istotnej asymetrii w ocenach unikania płacenia podatków w zależności od roli zawodowej i zakres podejmowanych działań w przestrzeni podatkowej przez pracowników i przedsiębiorców.

(...) Ostatnie, piąte, z badań opisanych w monografii miało charakter eksperymentalny. To istotne i wartościowe uzupełnienie wcześniejszych badań opartych na korelacjach. (...) Do tego eksperymentu mam dwie główne uwagi. Po pierwsze, scenariusze prezentowane uczestnikom eksperymentu odnosiły się do zasad sprawiedliwości proceduralnej, dystrybtywnej lub obu – brak jest więc grupy kontrolnej, która dokonywałaby ocen bez zapoznawania się z materiałem bodźcowym. Bez grupy kontrolnej nie ma punktu odniesienia umożliwiającego interpretację odkrytych zależności. (...) Po drugie, mankamentem tego eksperymentu (lecz nie jest on w tym względzie wyjątkiem) jest to, że badani byli proszeni o wyobrażenie sobie, że są w pewnej roli (tu: przedsiębiorcami).

(...) Podsumowując, w mojej recenzji mającej na celu ocenę w postępowaniu habilitacyjnym dr Sabiny Kołodziej jej osiągnięcia naukowego (monografii: „Między niechęcią a obowiązkiem. O postawach motywacyjnych podatników”) wyraziłem wiele uwag krytycznych. Dotyczą one tak podstaw teoretycznych jej pracy, jak również aspektów metodologicznych zrealizowanych badań. (...) Wskazane osiągnięcie naukowe, którym jest monografia zatytułowana: „Między niechęcią a obowiązkiem. O postawach motywacyjnych podatników” może być (przy wszystkich wspomnianych ograniczeniach i zastrzeżeniach) ciekawą pozycją, lecz głównie dla osób niemających wiedzy psychologicznej, które są zainteresowane tematyką podatków (ich płacenia lub unikania płacenia) oraz systemów podatkowych. Natomiast, z perspektywy psychologii osiągnięcia tego nie mogę uznać za znaczące.

(...) Ogólnie, publikacyjny dorobek naukowy dr Sabiny Kołodziej ma raczej charakter lokalny. Dominują w nim publikacje wydane w języku polskim lub w czasopiśmie wydawanych w Polsce. Składają się na niego: dwie monografie (jedna będąca przedmiotem recenzji oraz druga, współautorska, w której Habilitantka jest autorką dwóch rozdziałów), sześć rozdziałów w monografiach (4 w języku polskim) oraz (pomijając publikacje pokonferencyjne) 23 artykuły, z których 6 ukazało się w czasopiśmie posiadającym impact factor, a dwa związane z projektem

Many Labs. W dwóch publikacjach z impact factorem, Habilitantka jest pierwszym autorem, z kolei trzy z nich (połowa) są w czasopismach wpisujących się w dyscyplinę psychologia. Ponadto, spośród 23 artykułów, jedynie 6 można uznać za takie, które ukazały się w czasopismach psychologicznych. Tyle samo, co w czasopismach z dyscypliny pedagogika i mniej niż w czasopismach z dyscypliny ekonomia i finanse (7 artykułów).

(...) Dr Sabina Kołodziej wykazuje się istotną aktywnością naukową przejawiającą się we współpracy z badaczami reprezentującymi inne ośrodki akademickie niż ten, w którym jest zatrudniona – tak krajowe [np. Uniwersytet Warszawski, Politechnika Śląska w Gliwicach, Uniwersytet w Białymstoku], jak i zagraniczne [np. Bucknell University i University of Virginia (Stany Zjednoczone), Technical University in Ostrava (Czechy) czy Bucharest University of Economic Studies (Rumunia)]. Ponadto, Habilitantka ma także osiągnięcia w obszarze popularyzacji nauki w mediach.

Konkluzja mojej recenzji jest negatywna. Uważam, że przedstawione przez dr Sabinę Kołodziej osiągnięcie naukowe w postaci monografii „Między niechęcią a obowiązkiem. O postawach motywacyjnych podatników” nie spełnia kryterium o znacznym wkładzie osiągnięcia w rozwój dyscypliny psychologia, które zostało określone w art. 219 ust. 1 pkt. 2a Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, odnoszących się.

dr hab. Małgorzata Górnik–Durose, prof. UŚ (wyciąg z recenzji):

(...) Nie mam zastrzeżeń do samej idei i realizacji tego badania [przyp. pierwszego], jednak mam wrażenie, że niektóre założenia odnoszące się do badanych zależności były zbyt uproszczone. Na przykład, obywatelskie zaangażowanie może wyrażać się nie tylko w postawach przystosowania, ale również w buncie i kontestacji, jeśli ocena funkcjonowania państwa jest mniej niż pozytywna. Z kolei potrzeba kontroli niekoniecznie musi wyrażać się w oporze i kontestacji – jeśli sytuacja oceniana jest jako spełniająca oczekiwania, to również przystosowanie może wynikać z potrzeby kontroli. Generalnie uważam, że w zaproponowanym modelu warto by przemyśleć rolę oceny funkcjonowania państwa – może jako moderatora relacji pomiędzy pozostałymi zmiennymi?

(...) Było to badanie [przyp. drugie] bardziej socjologiczne niż psychologiczne. (...) Na dodatek w zestawie zmiennych zabrakło mi jeszcze jednej zmiennej istotnej – jak sądzę – w kontekście postaw wobec podatków, a mianowicie statusu materialnego. (...) Za najbardziej wartościowy rezultat badania II uważam stworzenie typologii postaw wobec podatków i wyodrębnienie trzech profili tychże postaw, charakteryzujących system podatkowy.

(...) Badanie [przyp. trzecie] zostało zaplanowane i przeprowadzone rzetelnie i poprawnie, zastosowano adekwatne metody analizy statystycznej. Sformułowane wnioski nie budzą zastrzeżeń. (...) Uchylenie się od podatków było oceniane jako bardziej naganne niż ich unikanie (...), pracownicy, w porównaniu do przedsiębiorców, mniej przychylnie oceniali legalne metody obniżania podatków, natomiast przedsiębiorcy w większym stopniu niż badani pracownicy potępiali uchylenie się od podatków.

(...) Wyniki badania IV pokazały, że deklarowana skłonność do dobrowolnego płacenia podatków jest istotnie bardziej wyrazista u osób wspierających system podatkowy oraz ambiwalentnych wobec tego systemu, w porównaniu do podatników niechętnych wobec podatków. Równocześnie osoby badane niechętnie wobec systemu podatkowego oraz ambiwalentne były bardziej skłonne do uchylania się od podatków w porównaniu z osobami wspierającymi system. (...) Badanie to – jak poprzednie – zrealizowane zostało poprawnie i rzetelnie. Analizy przeprowadzono za pomocą adekwatnych metod statystycznych (głównie analizy wariancji). Jedyna moja wątpliwość dotyczy sposobu badania skłonności do zachowań, które mogą być nieakceptowane społecznie lub niezgodne z prawem. Jak rozumiem w badaniu nie kontrolowano w żaden sposób tendencji badanych do przedstawiania się w lepszym świetle i nieujawniania swoich nielegalnych zachowań. W jakim stopniu można zatem ufać badanym, że nie ukrywali oni swoich faktycznych skłonności?

(...) Wyniki [przyp. badania piątego] potwierdziły zakładany wpływ sprawiedliwości proceduralnej oraz dystrybucyjnej na skłonność do uchylania się od podatków oraz zaufanie do działań

administracji skarbowej. (...) Badanie V było niewątpliwie najdojrzalsze i najbardziej złożone z zaprezentowanych w monografii badań. Jego wyniki mają również bezpośrednie przełożenie aplikacyjne. Zostało ono przeprowadzone w modelu eksperymentalnym z pretestem i posttestem, wyniki zostały poddane analizie za pomocą analizy wariancji. Jak poprzednie, badanie zostało przeprowadzone rzetelnie, na dodatek na wyjściowej próbie reprezentatywnej polskich podatników (co warto podkreślić). W ramach dyskusji z Autorką badania, zastanawiam się nad możliwością rozbudowania planu eksperymentalnego i wprowadzenia dodatkowych warunków. W badaniu prezentowano opisy kontroli skarbowej zgodnej z zasadami sprawiedliwości proceduralnej i dystrybucyjnej. Myślę, że warto byłoby również sprawdzić, czy i w jakim stopniu – relatywnie do zmniejszania deklarowanej skłonności do uchylania się do płacenia podatków oraz wzrostu zaufania do urzędu skarbowego – opis kontroli łamiącej reguły sprawiedliwości proceduralnej i dystrybucyjnej zwiększyłby tendencję do uchylania się od podatków i powodował spadek zaufania do urzędu w poszczególnych grupach podatników, różniących się profilem postaw.

Podsumowując, monografia, którą Habilitantka przedstawiła jako jej główne osiągnięcie naukowe, jest niewątpliwie świadectwem jej kompetencji naukowych, zarówno teoretycznych, jak i metodologicznych. Dr Sabina Kołodziej zna zagadnienia związane z funkcjonowaniem i systemu podatkowego i podatników zarówno z literatury, jak i praktyki. Monografia zawiera dobry przegląd literatury na temat różnych aspektów aktywności podatników i ich stosunku do systemu podatkowego i swojego państwa. Zaprezentowane badania składają się na logiczny cykl, wyjaśniający z jednej strony pewne uwarunkowania, z drugiej konsekwencje postaw motywacyjnych podatników dla ich deklarowanej skłonności do płacenia lub niepłacenia podatków oraz dokonywania ocen zachowań innych podatników. Szczególnie cenne są wyniki badania V, które pokazują – wydawałoby się rzecz oczywistą – że te, jak traktowany jest podatnik przez przedstawicieli państwa przekłada się na jego zachowania – czyli skłonność do dzielenia się z tym państwem swoimi pieniędzmi.

Zaprezentowane badania – jak wielokrotnie podkreślałam – zostały przeprowadzone poprawnie i rzetelnie z zastosowaniem adekwatnych metod analizy statystycznej. Tę adekwatność metod chciałabym zaakcentować, ponieważ w całej monografii to statystyka służy wynikom, a nie odwrotnie – maestria statystyczna nie przykrywa warstwy merytorycznej, jak to się dzieje w wielu innych badaniach psychologicznych.

Generalnie monografię oceniam pozytywnie, ma ona niezaprzeczalnie walory poznawcze, prezentując kompleksowy obraz postaw polskich podatników wobec płacenia podatków i systemu podatkowego. Nawet jeśli podąża tropami wyznaczonymi przez Valerie Braithwaite, to czyni to z rozmysłem i dbałością o uwzględnienie polskiego kontekstu kulturowego. Jest przykładem solidnej pracy badawczej, opartej na dobrym warsztacie metodologicznym i dogłębnym rozeznaniu literatury przedmiotu. Pokazuje wyraźnie, że problem podatków – postaw wobec nich i zachowań podatników, wykracza daleko poza prosty problem ekonomiczno-prawny i jest zagadnieniem ze wszech miar psychologicznym. Ma również wyraźne przełożenie aplikacyjne – prezentowane wyniki pięciu badań warto by uwzględnić w udoskonalaniu polskiego systemu podatkowego, zwłaszcza w zakresie ulokowania pozycji podatnika w systemie i dostosowania działań administracji skarbowej do indywidualnych postaw i właściwości osób płacących (lub nie) podatki.

(...) aktywność naukową Habilitantki oceniam pozytywnie. Uznaję ją za wystarczającą podstawę do uzyskania stopnia doktora habilitowanego. Dr Sabina Kołodziej jest osobą niewątpliwie aktywną naukowo, prowadzącą interesujące badania ba odpowiednio wysokim poziomie merytorycznym i metodologicznym. Powinna tylko zadbać o umieszczenie wyników swoich badań w czasopismach o odpowiedniej randze i zasięgu. Potrafi również współpracować z innymi badaczami, o czym świadczą publikacje powstałe we współpracy z badaczami spoza macierzystego ośrodka, w tym spoza kraju.

(...) Konkluzja. Dokumentacja, na podstawie której dokonałam oceny dorobku wg kryterium zawartych w Ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce art. 219 ust. 1 pkt. 2, wskazuje na to, że działalność naukowo-badawcza dr Sabiny Kołodziej spełnia standardy akademickie i kryteria ustawowe, tzn. posiada ona w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące znaczący wkład w rozwój psychologii jako dyscypliny naukowej, w tym monografię naukową wydaną przez wydawnictwo Scholar, które w roku opublikowania monografii w ostatecznej formie było ujęte

w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt. 2, oraz wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, w tym zagranicznej. W związku z powyższym rekomenduję nadanie dr Sabinie Kołodziej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia.

prof. dr hab. Dominika Maison (wyciąg z recenzji):

(...) W książce autorka przedstawia wnikliwą analizę literatury dotyczącą postaw wobec podatków i zachowań związanych z ich płaceniem. (...) książka „Między niechęcią a obowiązkiem. O postawach motywacyjnych podatników” będąca podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego jest dobrze napisana, pokazuje dużą orientację Habilitantki w światowej literaturze związanej z indywidualnymi przesłankami postaw wobec podatków i zachowań podatkowych. Ponadto autorka wprowadza do dotychczasowej wiedzy z zakresu podatków charakterystykę specyfiki polskiego podatnika (choć brakuje mi trochę refleksji, czy i jak różni się od podatników w innych krajach), podejście segmentacyjne oraz zainteresowanie decyzjami moralnymi w kontekście podatków. W książce jest zaprezentowany cykl badań własnych prowadzonych na próbach celowych podatników oraz próbach reprezentatywnych, które pokazują złożone zagadnienia indywidualnych uwarunkowań postaw wobec podatków oraz płacenia lub też uchylania się od płacenia podatków. Dr Sabina Kołodziej zilustrowała w książce indywidualne uwarunkowania pięciu postaw wobec podatków (bazujące na wynikach wcześniejszych badań Braithwite) oraz dokonała pomiaru ich natężenia w populacji polskich podatników. Pokazała również demograficzne uwarunkowania pozytywnych i negatywnych postaw wobec podatków oraz systemu podatkowego. Autorka przeprowadziła także na

zgrupowanych danych analizę skupień pokazującą trzy główne segmenty polskich podatników różniące się profilami wcześniej opisanych pięciu postaw motywacyjnych wobec podatków. Przeprowadzone badania pokazują wielowymiarowe podejście Autorki do badanego zagadnienia oraz swobodę posługiwania się różnymi metodami badawczymi (sondaże, badania eksperymentalne) i analizami statystycznymi (m.in. analizy wariancji, analizy ścieżek, analizy skupień). Zaprezentowany w książce cykl badań jest pierwszą w Polsce tak dogłębną i kompleksową analizą specyfiki polskiego podatnika, uwarunkowań unikania i uchylania się od płacenia podatków oraz propozycję sposobów oddziaływań w kierunku zwiększenia dyscypliny podatkowej. W mojej opinii książka ta spełnia wymagania stawiane monografii naukowej będącej podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego.

(...) Dr Sabina Kołodziej ma doświadczenie z pracą na dwóch uczelniach. Najpierw w latach 2002-2005 pracowała jako asystent w Katedrze Nauk Społecznych Wydziału Organizacji i Zarządzania Politechniki Śląskiej w Gliwicach, a od 2007 roku jest zatrudniona na stanowisku adiunkta w Katedrze Psychologii Ekonomicznej w Akademii Leona Koźmińskiego (ALK) (dawniej: Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Zarządzania im. Leona Koźmińskiego). (...) Dr Sabina Kołodziej odbyła tylko jeden bezpłatny miesięczny staż naukowy. Staż odbył się 4.11-5.12.2014 w Katedrze Ekonomii na Wydziale Ekonomii na Uniwersytecie Technicznym w Ostrawie w Czechach. Tak jak kwestia staży, a przede wszystkim staży naukowych może być postrzegana jak zrealizowana na bardzo podstawowym poziomie, to szerzej rozumianą współpracę naukową oceniam bardzo dobrze. Habilitantka współpracuje z najlepszymi w Polsce specjalistami zajmującymi się zagadnieniami podatków i zachowań finansowych, m.in. prof. Małgorzatą Niesiołędzką (psychologia) oraz prof. Ewą Maruszewską (ekonomia). Efektem tej współpracy są wspólne projekty badawcze i publikacje.

(...) W dorobku Habilitantki z okresu po doktoracie wybijają się trzy obszary badawcze. Pierwszym są zachowania podatkowe, zainteresowanie którymi doprowadziło do książki będącej podstawą ubiegania się o stopień doktora habilitowanego. W tym obszarze powstało 9 publikacji, z których w czterech dr Kołodziej jest pierwszą autorką, a w pozostałych pięciu drugą. Cztery z nich powstały we współpracy z prof. Małgorzatą Niesiołędzką (Uniwersytet w Białymstoku). Drugi obszar dotyczy również obszaru podatków i innych zachowań finansowych, ale nie osób prywatnych, tylko przedsiębiorstw. W tym obszarze powstało 6 publikacji, z czego w 4 dr Kołodziej była pierwszą autorką. Publikacje te są wynikiem wieloletniej współpracy naukowej z prof. Ewą Maruszewską (Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach) dotyczącej psychologicznych czynników (jak to autorki

nazywają „czynnika ludzkiego”) wpływających na decyzje ekonomiczne min. związane z rachunkowością i sprawozdawczością finansową (co pokazuje wyjście w zainteresowaniach badawczych poza podatki płacone indywidualnie). Trzeci obszar to zachowań ekonomicznych dzieci. Wynikiem tych zainteresowań jest 6 publikacji, z których w 4 dr Kołodziej jest pierwszą autorką. W tym obszarze widać współpracę naukową z prof. Marylą Łukasiak-Goszczyńską (...).

Na przestrzeni 18 lat od doktoratu widać ewolucję w stylu publikacyjnym Habilitantki. W początkowym okresie działalności naukowej powstało wiele artykułów pisanych samodzielnie przez dr Kołodziej i często publikowanych w polskojęzycznych czasopismach lub książkach o lokalnym zasięgu (co równocześnie odzwierciedla specyfikę stylu nauki, jaki dominował w Polsce w tamtym okresie). Z czasem pojawia się coraz więcej publikacji pisanych we współpracy (w większości z polskimi autorami, ale nie tylko) oraz publikowanych w czasopismach o zasięgu międzynarodowym. To pokazuje, poza większym umiędzynarodowieniem odkryć naukowych, również umiejętność współpracy z innymi badaczami i ośrodkami. W zasadzie w przypadku większości artykułów pisanych we współautorstwie z jedną osobą wkład jest określany 50%/50% lub Habilitantce jest przypisane 60% wkładu w sytuacjach, gdy jest pierwszą autorką, a 40% gdy drugą. Pokazuje to rzeczywiście pracę zespołową i równomierne rozłożenie pracy przy realizacji badań i przygotowywaniu tych publikacji.

(...) Podsumowując, działalność naukowa Habilitantki ma cały czas bardziej charakter lokalny niż międzynarodowy, choć zmienia się to na przestrzeni lat w kierunku coraz większego umiędzynarodowienia. Niemniej większość publikacji naukowe to publikacje w polskich czasopismach i książkach, przeważają również wystąpienia konferencyjne w Polsce. Zaangażowanie w działalność organizacyjną, to także przede wszystkim działania na rzecz polskiej organizacji ASPE. Mobilność naukowa Habilitantki jest relatywnie niewielka (jeden miesięczny staż), jednak widać w miarę rozbudowaną współpracę z naukowcami z innych ośrodków, zarówno polskich, jak i międzynarodowych (m.in. UW, Politechnika Śląska w Gliwicach, Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, Uniwersytet w Białymstoku, VSB – Technical University in Ostrawa, University of Virginia, USA). Natomiast warto zwrócić uwagę, że oceniany dorobek obejmuje na długi okres po doktoracie (18 lat), w którym bardzo zmieniały się standardy naukowe i aktywność podejmowana przez Habilitantkę w pierwszych latach po doktoracie jest zbliżona do standardów, jakie miały miejsce przez lata w polskiej nauce. Niemniej warto podkreślić, że działalność naukowa dr Kołodziej była wielokrotnie doceniona – pięciokrotnie otrzymała Nagrodę Rektora ALK za działalność badawczą.

(...) Konkluzja. Dokonana i zaprezentowana w tej recenzji analiza osiągnięcia naukowego zgłoszonego przez Habilitantkę, jakim jest monografia pt. „Między niechęcią a obowiązkiem. O postawach motywacyjnych podatników” oraz jej pozostały dorobek naukowy i aktywność naukowa pozwala mi z pełnym przekonaniem stwierdzić, że dr Sabina Kołodziej spełnia wszystkie trzy przesłanki warunkujące nadanie stopnia doktora habilitowanego wynikające z art. 219 Ustawy z dn. 10 marca 2023 r. prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz. U. poz.742). Po pierwsze posiada stopień doktora, po drugie przedstawiła monografię naukową, której pozytywną ocenę przedstawiłam powyżej i która stanowi znaczący wkład w rozwój dyscypliny psychologia, po trzecie wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni. W związku z powyższym wnioskuję z pełnym przekonaniem o dopuszczeniu Habilitantki do kolejnych etapów postępowania habilitacyjnego i nadanie jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych i dyscyplinie psychologia.

prof. dr hab. Anna Maria Zawadzka (wyciąg z recenzji):

(...) Rozdział 1 zatytułowany „Podatki i zachowania podatników” dotyczy historii płacenia podatków, postrzeganych oraz przyjmowanych podejść do zasadności płacenia podatków i rozwoju nauki w dziedzinie związanej z podatkami. (...) Rozdział ten jest spójny i ma przejrzystą strukturę. (...) Rozdział 2 „Postawy wobec podatków” jest próbą przybliżenia i wyjaśnienia pojęć i koncepcji, które stanowią podstawę założeń proponowanego modelu badań własnych. (...) Rozdział 2 jest słabszą częścią monografii. W tym rozdziale gubi się wątek, np. wstęp do rozdziału poświęcony jest

definiowaniu pojęcia postawy a następnie w rozdziale pojawiają się kolejno – temat reprezentacji społecznych, ich definicja, prezentacja wyników badań o przedsiębiorcach i odwołanie się do pojęcia struktury ja jednostki (bez zdefiniowania tego pojęcia i związku z reprezentacjami społecznymi). (...) W tym też rozdziale Habilitantka prezentuje koncepcję Braithwaite i wsp., dotyczącą analizy zachowań podatników na podstawie postaw motywacyjnych wobec podatków. (...) O ile pomysły i inspiracja są ciekawe i wnoszą novum do analizy zachowań podatników polskich to sposób zaprezentowania teorii stanowiących podstawę koncepcji Braithwaite jest trudny w czytaniu, mało przejrzysty. Habilitantka, po kolei, cytuje i przedstawia założenia licznych teorii bez łączników między nimi, co sprawia, że gubi się wątek wyводу jak te teorie łączą się ze sobą w jedną całość. Trudno się czyta taką skomasowaną wiedzę – nagromadzenie różnych koncepcji. Jednakże dzięki podsumowaniu na końcu rozdziału można się zorientować jaki był cel drugiego rozdziału.

(...) Pomysł badania (tj. wyróżnienie zarówno 5 postaw motywacyjnych jak i potencjalnych determinant tych postaw) i wyniki badania stanowią wartościowy wkład do wiedzy o podatkach. Pewnym mankamentem tego rozdziału jest sposób prezentowania treści – struktura opisu badań jest mało przyjazna dla czytelnika. Brakuje, na początku opisu, jasno określonego celu badania, pytań na jakie starano się odpowiedzieć oraz jasnego wskazania co badanie wprowadzało nowego w stosunku do tego co już wiemy w badanej materii o podatkach. Brakuje struktury w rozdziale wyniki, np. wyróżnienie analiz wstępnych, a następnie analiz testujących zakładany model zależności w odniesieniu do kolejnych stawianych pytań. W podsumowaniu – dyskusji wyników brakuje odniesienia do literatury przedmiotu oraz ograniczeń związanych z generalizacją uzyskanych wyników.

(...) Rozdział ten [przyp. czwarty] ma jasną strukturę i jest napisany czytelnym językiem. Drobnym niedociągnięciem jest brak wskazania ograniczeń badania. Biorąc pod uwagę stosunkowo nieliczną przebadaną próbę warto było wskazać jakie są ograniczenia związane z generalizacją tych wyników.

(...) Opis badania 3 i 4 zawiera przejrzystą strukturę (...). Słabszym punktem tego [przyp. piątego] rozdziału jest wstęp teoretyczny do każdego z badań. Badaczka odwołuje się do koncepcji lub używa szeregu terminów, których nie wyjaśnia. Ponadto w dyskusji brakuje informacji o ograniczeniach związanych z generalizacją wyników (np. badano podstawy a nie faktyczne zachowania; badano przedsiębiorców o określonym profilu ekonomicznym – niekorporacyjnych) oraz wskazania w jaki sposób badanie 4 stanowi uzupełnienie, rozszerzenie rozdziału 3.

(...) Rozdział 6 jest mocną stroną monografii. Jest dobrze ustrukturyzowany, zawiera dobrze zaprojektowaną dyskusję, uwzględniającą także ograniczenia badania. (...) Wynik tego badania jest bardzo ważny, bo pokazuje, że klarowność systemu i jego procedur może przyczyniać się do większej skuteczności systemu podatkowego bez względu na profil motywacyjny podatnika.

(...) Podsumowując ocenę monografii jako całości – słabością monografii jest trudny język prezentacji teorii i podstaw teoretycznych badań. Zastosowana struktura wyводу opiera się na szczególe i w związku z tym zdarza się, że gubi wątek. Można byłoby bardziej docenić wkład i pracę badaczki, gdyby rozdziały miały strukturę od ogółu do szczegółu. W rozdziałach dotyczących poszczególnych badań brakuje jasnego wskazania celu rozdziału oraz tego jak treść danego rozdziału uzupełnia poprzedni i co wnosi nowego. Paradoksalnie wyjaśnienie celu i problemu badania znajduje się najczęściej na końcu – podsumowaniu rozdziałów. Nie we wszystkich badaniach przeprowadzono dyskusję wyników w odniesieniu do badań poprzedników oraz nie we wszystkich badaniach wskazano ograniczenia badania, a każde z badań ma swoje ograniczenia (np. stosunkowo małe próby i szeroki przedział wieku badanych, podczas gdy habilitantka sama wskazuje na wiek i dochód jako różnicujące profile motywacyjne skłonności do zachowań podatkowych).

Monografia bez względu na zaprezentowane ograniczenia ma znaczący wkład we istniejącą wiedzę na temat zachowań podatników oraz tym samym ma wkład w rozwój dziedziny - psychologii ekonomicznej. Monografia prezentuje serię 5 badań empirycznych w ramach, których przebadano ogółem około 2000 osób. Co warte podkreślenia zastosowano różne metody badań – kwestionariuszowe i eksperymentalne. W ramach monografii proponuje się model predyktorów postaw motywacyjnych, przedstawia się charakterystyki profilowe podatników polskich, wskazuje się na zależności pomiędzy profilami i skłonnościami do określonego typu zachowań podatkowych (tj.,

obejmujących zarówno płacenie jak i niepłacenie podatków) oraz wskazuje się na uwarunkowania systemowe (zależne od typu promowanej sprawiedliwości) efektywności systemu podatkowego. Monografia wspiera podejście do analizy zachowań podatników zgodne z modelem responsywnej regulacji i proponuje nowe narzędzie (System podatkowy i urząd skarbowy). (...) Nowe narzędzie do badania polskich podatników uwzględni różnorodność uwarunkowań indywidualnych i społecznych motywacji podatników. Ujęcie w monografii problematyki zachowań podatników pokazuje szerszą perspektywę, w stosunku do poprzedników, uwarunkowań zachowań podatników i dotyczy zarówno płacenia podatków, jak i niepłacenia podatków czy uchylania się od podatków. Brakowało badań, uwzględniających tak zróżnicowany wachlarz skłonności do zachowań podatników, zatem monografia wypełnia tę lukę.

(...) Po uzyskaniu doktoratu, habilitantka pozyskała 7 grantów badawczych (w tym NCN Miniatura i 6 grantów statusowych ISSUW i ALK) gdzie pełniła rolę kierowniczkę. Pracowała także, w roli członka grantu, w licznych zespołach grantowych (w tym prestiżowych – MNiSW, oraz NCN – Maestro, Sonata).

(...) Habilitantka ma także na swoim koncie współpracę z zespołami z ośrodków zagranicznych (udział w badaniach we współpracy z Virginia University oraz z badaczami z Bucharest University of Economic Studies). (...) odbyła zagraniczny staż naukowy (VSB – Technical University in Ostrava).

(...) **Podsumowując ocenę dorobku Habilitantki stwierdzam, że w każdej z trzech dziedzin działalności – naukowej, organizacyjnej i dydaktycznej dr Sabina Kołodziej w pełni spełnia stawiane wymogi związane z uzyskaniem stopnia doktora habilitowanego.**

Opinie pozostałych członków komisji habilitacyjnej (innych niż recenzenci):

prof. dr hab. Agata Gąsiorowska

Z wypowiedzi prof. Gąsiorowskiej wynika, że prezentacja Habilitantki podczas kolokwium habilitacyjnego niestety nie wykraczała poza dziennikarską rozmowę na temat podatków. Habilitantka nie wykazała pogłębionej wiedzy psychologicznej w kontekście przeprowadzonych badań. Nie odpowiedziała na pytanie o kryteria wyboru liczby skupień w swoich analizach – aktualne metody matematyczne pozwalają określić, które z proponowanych rozwiązań są lepsze, a które gorsze. Ponadto, zgodnie z obowiązującymi standardami, bardziej adekwatnym byłoby zastosowanie w prezentowanych badaniach *Latent Profile Analysis* (LPA) zamiast analizy skupień. Dodatkowo, Habilitantka nie odpowiedziała wyczerpująco na pytanie dotyczące określania wielkości prób w swoich badaniach. Zaprezentowane osiągnięcie nie stanowi wystarczającego wkładu w rozwój dyscypliny psychologia – w literaturze można znaleźć kilka monografii o podobnej tematyce.

dr hab. Konrad Bocian, prof. USWPS

Z wypowiedzi prof. Bociana wynika, że uwagę przykuwają problemy konceptualne oraz teoretyczne proponowanego modelu, które na poziomie osiągnięcia habilitacyjnego nie powinny się pojawiać. Jest to problem trudny do jednoznacznego rozstrzygnięcia, ponieważ definicja postaw motywacyjnych jest opisana w sposób, który może błędnie prowadzić do wniosku, że są to postawy, gdy w rzeczywistości są to postawy zawierające komponent motywacyjny. Dodatkowo, w kwestionariuszu mierzącym postawy motywacyjne nie pojawiają się pytania o motywacje, a o postawy, przekonania oraz wierzenia. Drugą problematyczną sprawą jest szereg zastrzeżeń metodologicznych prezentowanego osiągnięcia naukowego dotyczących przebiegu badań oraz analiz statystycznych. Na przykład, nie jest jasne czy zmienna zaangażowanie obywatelskie jest mediatorem czy moderatorem w modelu zaprezentowanym w pierwszym badaniu. Habilitantka wyciąga wnioski o wpływie z badań korelacyjnych, gdzie na tym poziomie naukowym takie błędy wnioskowania nie powinny mieć miejsca. W badaniu eksperymentalnym Habilitantka nie uwzględniła grupy kontrolnej, co poważnie ogranicza możliwości wnioskowania o wpływie sprawiedliwości na oceny podatników. Habilitantka nie znalazła żadnej interakcji z proponowanymi przez siebie profilami podatkowymi, co obniża wartość naukową zgłaszanego osiągnięcia. Dodatkowo, patrząc na dorobek Habilitantki, cytawalność

jej prac oraz zasięgi międzynarodowe, nie można go określić jako znaczący. Najważniejsze jest jednak to, że prezentowane osiągnięcie nie jest wystarczające do uznania go za znaczące dla rozwoju dyscypliny.

dr hab. Paweł Jurek, prof. UG

Z wypowiedzi prof. Jurka wynika, że odpowiedzi Habilitantki nie rozwiały wątpliwości dotyczących metodologii przeprowadzonych badań i zastosowanej statystycznej analizy danych. Jednocześnie dostrzeżone błędy nie dyskwalifikują Habilitantki jako badaczki. Należy uznać interdyscyplinarność i praktyczne walory, a także spójność tematyczną pracy naukowej Habilitantki. Kluczowa jest zatem ocena, na ile prezentowane osiągnięcie stanowi znaczący wkład w rozwój dyscypliny psychologia.

Przebieg i podsumowanie dyskusji oraz oceny osiągnięcia naukowego i aktywności naukowej Habilitantki:

Dyskusja na temat osiągnięć naukowych, aktywności badawczej oraz przebiegu kolokwium odbyła się w trakcie dwóch posiedzeń Komisji habilitacyjnej: 18.11.2024 oraz 22.11.2024. Dyskusja ta ostatecznie doprowadziła do negatywnej (choć niejednomyślniej) opinii w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego dr Sabinie Kołodziej w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia. W odniesieniu do osiągnięcia naukowego zatytułowanego „Psychologiczna analiza postaw motywacyjnych wobec podatków” przedstawionego w monografii „Między niechęcią a obowiązkiem. O postawach motywacyjnych podatników” wydanej w 2023 roku przez Wydawnictwo Naukowe Scholar trzech członków Komisji habilitacyjnej wskazało na jego istotny wkład w rozwój dyscypliny psychologia, dobry poziom naukowy oraz wyraźną wartość aplikacyjną. Natomiast czterech członków Komisji habilitacyjnej wyraziło odmienne stanowisko, wskazując, że oceniane osiągnięcie naukowe jest niewystarczające, aby uznać je za znaczące dla rozwoju dyscypliny psychologia. W rezultacie dyskusji, osiągnięcie naukowe zgłoszone przez dr Sabinę Kołodziej, głosami większości członków Komisji habilitacyjnej zostało uznane za niespełniające – w wystarczającym stopniu – ustawowego kryterium stosowanego przy ocenie kandydatów na stopień doktora habilitowanego. Ponadto, większość członków Komisji habilitacyjnej uznała, że Habilitantka nie dostarczyła podczas kolokwium habilitacyjnego wystarczających wyjaśnień, które istotnie poszerzyłyby wiedzę i rozwiałyby wątpliwości członków komisji na temat zgłoszonego przez nią osiągnięcia naukowego. Podczas posiedzeń członkinie i członkowie Komisji w szczególności przeanalizowali następujące zagadnienia mające wpływ na ostateczną ocenę osiągnięcia naukowego i aktywności naukowej Habilitantki:

1. Oryginalność i wkład osiągnięcia naukowego w rozwój dyscypliny psychologia.

Opinie pozytywne: (a) tematyka podatków w psychologii ekonomicznej, mimo że nie jest zupełnie nowa, stanowi rozwinięcie istniejących badań; (b) proponowany model jest złożony i zgodny z aktualnymi trendami metodologicznymi; (c) praca jest poszerzeniem zagadnień i metodologii wcześniejszych badań w dziedzinie podatków (tj., „Dlaczego nie płacimy podatków”, M. Niesiołowska), i stanowi rozwinięcie istniejących koncepcji; (d) monografia poszerza zakres wiedzy o podatnikach i postawach wobec podatków (tj., uchylania się od podatków, niepłacenia podatków i płacenia podatków).

Opinie negatywne: (a) brak dowodów na pionierski charakter badań oraz na znaczący wkład w rozwój psychologii – przedstawione wyniki badań mogą mieć większą wartość dla rozwoju innych dyscyplin naukowych, jednak w odniesieniu do dyscypliny psychologia w przedłożonej monografii brakuje solidnego nawiązania do teorii psychologicznych, szczególnie do teorii postaw; (b) wyniki badań nie wnoszą nowych istotnych wniosków na temat podatników poza zaproponowaniem trzech profili; (c) model postaw motywacyjnych jest wtórny wobec wcześniejszych badań, a jego założenia nie są jasno określone.

2. Definicja i operacjonalizacja postaw motywacyjnych.

Opinie pozytywne: (a) definicje w literaturze są niejednoznaczne, co może tłumaczyć trudności Habilitantki w ich precyzyjnym ujęciu; (b) od ponad 10 lat takie określenia jak postawy motywacyjne wobec podatków są stosowane w literaturze polskiej co dowodzi, że istnieją przesłanki, że problematyka ta jest trudna do jednoznacznego rozstrzygnięcia; (c) problemy z tłumaczeniem pojęć są powszechne w polskich monografiach, co niekoniecznie świadczy o niskiej jakości pracy.

Opinie negatywne: (a) sprzeczności w definicjach podstawowych pojęć (tj. postaw motywacyjnych) w świetle teorii psychologicznych i brak refleksji nad ich konsekwencjami teoretycznymi; (b) zaproponowane w polskiej literaturze naukowej pojęcie „postaw motywacyjnych” zostało zaadaptowane bezkrytycznie – oczekiwane byłyby: krytyczna analiza tego konstrukt, polemika w odniesieniu do aktualnie stosowanego nazewnictwa, próba osadzenia konceptu w podstawowych teoriach psychologicznych; (c) brak pytań o motywacje w zastosowanym kwestionariuszu, co rodzi wątpliwości, czy rzeczywiście mierzono „postawy motywacyjne”.

3. Jakość metodologiczna badań.

Opinie pozytywne: (a) zastosowane modele są złożone i zgodne z obecnymi standardami; (b) Habilitantka jest samodzielną badaczką, (ma liczne jedno autorskie publikacje), co sugeruje, że sama projektuje i przeprowadza swoje analizy; (c) badaczka zastosowała różnorodne metody badań weryfikując problem badawczy (tj., badania korelacyjne i eksperymentalne).

Opinie negatywne: (a) wykazano błędy (uchybień) w projektowaniu badań oraz analizie i interpretacji wyników, np. brak grupy kontrolnej w badaniach eksperymentalnych (tj., przy analizie typów sprawiedliwości zamiast grupy kontrolnej zastosowała warunek mieszany) – co ogranicza możliwość wnioskowania o wpływie; stosowanie słów wskazujących na badanie wpływu w opisie wyników badań korelacyjnych; wątpliwości dotyczące statusu zmiennych (np. czy zaangażowanie obywatelskie jest mediatorem w testowanym modelu); (b) wątpliwości dotyczące braku szczegółowych wyników analiz statystycznych w monografii oraz niedostateczne odniesienie się do zastrzeżeń metodologicznych w trakcie kolokwium habilitacyjnego.

4. Wykazanie się zdolnością do krytycznej analizy własnych badań.

Opinie pozytywne: (a) samodzielność Habilitantki wskazuje na wysiłek włożony w przeprowadzenie badań i opracowanie analiz; (b) zaprezentowany cykl badań stanowi spójną całość wskazując na świadomość w projektowaniu planu badawczego, a nie tylko pojedynczych badań.

Opinie negatywne: (a) brak wnikliwej prezentacji i analizy ograniczeń badań własnych w monografii; (b) niedostateczne odniesienie się do zastrzeżeń oraz pytań członków Komisji w odniesieniu do zgłaszanych uchybień lub wątpliwości; (c) nieuznanie przez Habilitantkę ograniczeń badań własnych za znaczące, mimo że mogą one wypaczać wnioski z badań.

5. Aktywność naukowa i dojrzałość badawcza Habilitantki

Opinie pozytywne: (a) Habilitantka samodzielnie przeprowadziła badania i analizy, co świadczy o jej kompetencjach; (b) podjęła się trudnego tematu, który wymaga interdyscyplinarnego podejścia; (c) każda praca naukowa jest krokiem w rozwoju i nie musi być od razu idealna – Habilitantka jest na etapie rozwijania swojej metodologicznej i badawczej dojrzałości.

Opinie negatywne: (a) wątpliwości dotyczące zaprojektowania badań oraz analizy statystycznej uzyskanych wyników (np. brak grupy kontrolnej w eksperymencie, brak kontroli zmiennych demograficznych w testowanych modelach), co wskazuje na braki związane z warszatem metodologicznym; (b) brak wystarczająco głębokiej wiedzy psychologicznej i refleksji nad założeniami teoretycznymi; (c) brak solidnego uzasadnienia decyzji podjętych w ramach statystycznej analizy danych (np. określenie wielkości prób, wskazanie optymalnej

liczby klastrów, rezygnacja z modelowania równań strukturalnych na rzecz analizy ścieżek); (d) niewystarczająco refleksyjne podejście do błędów teoretycznych i metodologicznych, co może negatywnie wpływać na odbiór doniesień badawczych przez czytelników monografii, a przez to ogólnie na rozwój wiedzy w psychologii.

Podsumowując, uwzględniając wyniki głosowania, należy uznać, że u większości członków i członkiń Komisji habilitacyjnej przeważyły opinie negatywne na temat osiągnięcia naukowego i aktywności naukowej Habilitantki. Uwagi te można zatem uznać jako uzasadnienie ostatecznej treści uchwały.

Konkluzja

Na podstawie oceny całości dorobku Habilitantki, przebiegu kolokwium habilitacyjnego oraz dyskusji przeprowadzonej podczas posiedzeń komisji, Komisja habilitacyjna w głosowaniu jawnym, z udziałem wszystkich siedmiu członków, podjęła **uchwałę zawierającą negatywną opinię** w sprawie nadania dr Sabinie Kołodziej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia.

Uchwała o powyższej treści zapadła stosunkiem głosów:

TAK: 4;

NIE: 3;

WSTRZYMUJĄCYCH SIĘ: 0

Głosowanie miało charakter jawny. Habilitantka nie wniosowała o przeprowadzenie tego głosowania w trybie tajnym.

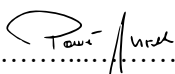
Podjęta przez Komisję habilitacyjną uchwała ma dla Rady Naukowej Instytutu Psychologii Uniwersytetu SWPS status opinii.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

KOMISJA HABILITACYJNA:

dr hab. Paweł Jurek, prof. UG

– Przewodniczący Komisji

.....

dr hab. Wojciech Cwalina, prof. UMCS

– Recenzent

dr hab. Małgorzata Górnik-Durose, prof. UŚ

– Recenzent

prof. dr hab. Dominika Maison, UW

– Recenzent

prof. dr hab. Anna Maria Zawadzka, UG

– Recenzent

prof. dr hab. Agata Gąsiorowska, USWPS

– Członkini Komisji

dr hab. Konrad Bocian, prof. USWPS

– Sekretarz Komisji

Zgodnie z zapisem §12 pkt. 7 Uchwały Nr 34/2023 Senatu Uniwersytetu SWPS z dnia 21 kwietnia 2023 uchwały komisji habilitacyjnej i protokoły z jej posiedzeń podpisuje przewodniczący komisji habilitacyjnej.